

Journal iranian political sociology
Vol. 5, No. 12 , Winter 2023
[https://dx.doi.org/ 10.30510/PSI.2023.314600.2622](https://dx.doi.org/10.30510/PSI.2023.314600.2622)

**News Discourse Analysis of the Persian Media in the 13th Iranian
Presidential Elections: Case Study of the Persian Websites of VOA and
Euronews**

Ali Akbar Razmjou
Ahmad Nazari
Hadi Nazari

Received Date: 24 Oct 2021
Reception Date: 21 May 2022

Abstract:

Elections have always been of high significance to constituents and national and international media as one of the major indicators of democracy in any country. Constituents' attention to election programs and relevant news has enabled the media to render the most impact on public opinion by publishing content tailored to the policies and aims of their owners. Hence, the purpose of this study is to examine the portrayal of the 13th Iranian Presidential Elections on the Persian websites of VOA and Euronews. Van Dijk's discourse analysis method was used and the study population consisted of news articles concerning the 13th Iranian Presidential Elections in June 2021, in which 12 samples from each website were purposefully selected and then subjected to discourse analysis. Findings indicate that both websites attempted to discredit the elected institutions of the Islamic Republic of Iran and distort Iran's electoral principles. Although VOA emphasizes "sanctions and abolishment discourse" in addition to distorting the election, Euronews does not emphasize election boycott as a discourse stance, despite voicing the boycotters. Remarkably, both media have reproduced orientalist stereotypes by highlighting components and themes such as "misogyny," "violence," "fundamentalism," "tyranny," etc. about the Islamic Republic of Iran. On the other hand, by resorting to the "discourse of moral panic", they have emphasized a demonic image of the Iranian political system.

Keywords: Portrayal, Discourse, News, Moral Panic, 13th Iranian Presidential Election

ماهنامه علمی (مقاله علمی- پژوهشی) جامعه‌شناسی سیاسی ایران، سال پنجم، شماره ۱۲، اسفند ۱۴۰۱، صص ۳۷۳۶-۳۷۴۲

<https://dx.doi.org/10.30510/PSI.2023.314600.2622>

تحلیل گفتمان خبری رسانه‌های فارسی زبان غربی در باره سیزدهمین دوره انتخابات

ریاست جمهوری ایران

(مطالعه موردی: تارنمای فارسی صدای آمریکا و یورونیوز)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۸/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۲/۳۱

علی اکبر رزمجو^۱

احمد نظری^۲

هادی نظری^۳

چکیده

انتخابات به عنوان یکی از شاخص‌های مهم دموکراسی در هر کشور، همواره از درجه اهمیت بالایی برای مردم و رسانه‌ها برخوردار است. در همین راستا موضع‌گیری رسانه‌های اروپایی و آمریکایی نسبت به سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران، موضوعی است که ارزش بررسی دارد. بر این اساس هدف این پژوهش مطالعه بازنمایی سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در تارنمای فارسی صدای آمریکا و یورونیوز است. روش به کار رفته در این پژوهش تحلیل گفتمان مدل ون‌دایک است. جامعه مورد بررسی اخبار مربوط به انتخابات ریاست جمهوری در بازه زمانی خردادماه ۱۴۰۰ است که به روش هدفمند تعداد ۱۲ نمونه از هر تارنما انتخاب و مورد گفتمان‌کاوی قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد که هر دو تارنما درصدد اعتبارزدایی از نهادهای انتخابی جمهوری اسلامی و مخدوش کردن اصل انتخابات در ایران هستند با این تفاوت که صدای آمریکا در کنار مخدوش‌سازی انتخابات بر «گفتمان تحریم و براندازی» تأکید، اما یورونیوز با وجود انعکاس صدای تحریم‌کنندگان، به

۱. دکتری روابط بین الملل، عضو هیئت علمی دانشگاه صدا و سیما، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Aliakbar_razmjoo@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت رسانه، دانشگاه صداوسیما، تهران، ایران a.nazari6870@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری علوم ارتباطات، دانشگاه تهران، تهران، ایران Mirhadinazari66@gmail.com

عنوان یک موضع گفتمانی، تأکیدی بر تحریم انتخابات ندارد. نکته مهم آن است که هر دو رسانه با برجسته ساختن مؤلفه‌ها و مضامینی چون «ضدیت با زنان»، «خشونت‌گرایی»، «بنیادگرایی»، «استبداد» و ... درباره نظام جمهوری اسلامی ایران، کلیشه‌های شرق‌شناسانه را بازتولید کرده و از طرفی با توسل به «گفتمان هراس اخلاقی»، بر تصویری اهریمنی از نظام سیاسی ایران تأکید کرده‌اند.

کلیدواژه‌ها: بازنمایی، گفتمان، خبر، هراس اخلاقی، سیزدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری

ایران

۱. مقدمه

از آنجا که انتخابات بُعد مردم‌سالارانه نظام جمهوری اسلامی را نمایندگی می‌کند و معرف چهره دموکراتیک ایران است، پیگیری برنامه‌ها و اخبار انتخاباتی از طرف مردم این فرصت را در اختیار رسانه‌ها قرار داده تا با انتشار محتوایی متناسب با اهداف صاحبان خود، بیشترین تأثیر را بر افکار عمومی بگذارند این رسانه‌ها با تاکتیک‌ها، چارچوب‌ها و تمهیدات اقناعی خاصی، موضوعات، مسائل و پدیده‌های جامعه ایران از جمله «انتخابات» را برای مخاطبان روایت می‌کنند. بنابراین شناخت این روایت‌ها و بازنمایی رسانه‌ای آن‌ها برای پژوهشگران از اهمیت خاصی برخوردار است. رسانه‌ها را می‌توان ابرمرجعی معنا ساز دانست که بخش بزرگی از معانی ذهنی مخاطبان را تولید و به نگرش‌ها و رفتارهای آن‌ها شکل می‌دهد. بنابراین همین قدرت رسانه‌هاست که آن‌ها را به بستری برای نزاع‌های گفتمانی و ایدئولوژیکی تبدیل کرده است.

در چنین شرایطی سپهر رسانه‌ای ایران، اعم از رسانه‌های داخلی و خارجی فارسی زبان، بستر منازعات گفتمانی و رقابت‌های معنا سازی است که حول مسائل و موضوعات مختلف شکل گرفته است. «ایران» به عنوان یک سازه کلان سیاسی و جغرافیایی، مسائل اجتماعی ایران، نظام سیاسی ایران، انتخابات در ایران و ... از جمله موضوعاتی است که رسانه‌های مختلف با توجه به تعلقات گفتمانی و ایدئولوژیکی خود آن را محل منازعه و روایتگری قرار داده‌اند و هر کدام سعی بر آن دارند تا معانی و پنداشت‌های خود را مسلط گردانند. اما موضوعی که بیش از همه در برهه کنونی از حساسیت خاصی برخوردار است و فضای فکری، سیاسی و عمومی جامعه را متأثر از خود کرده، سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری است. انتخابات ریاست جمهوری ایران در شرایطی برگزار شد که دولت دوازدهم بیش از هر زمانی تحت فشار افکار عمومی بود و با توجه به شرایط نامناسب اقتصادی و نارضایتی‌های سیاسی، بحران روابط دولت-ملت شدت بیشتری گرفته بود. همین شرایط باعث شده بود که جدال‌های سیاسی و رسانه‌ای به بالاترین حد خود برسد.

رسانه‌های غربی فارسی‌زبان که در این منازعات گفتمانی فعال بودند و در طیف رسانه‌های غیرهمسو با جمهوری اسلامی ایران تلقی می‌شوند، می‌توان به رسانه‌هایی چون «صدای آمریکا» و «یورونیوز» اشاره کرد. صدای آمریکا شبکه تلویزیونی و رادیویی و بزرگترین پخش‌کننده بین‌المللی دولت ایالات متحده آمریکاست که اخبار و اطلاعات را با بیش از ۴۰ زبان در اختیار مخاطبان هفتگی بیش از ۲۸۰ میلیون نفر قرار می‌دهد. (تارنمای انگلیسی صدای آمریکا، ۲۰۲۱). یورونیوز نیز شبکه

خبری ۲۴ ساعته اروپایی است که زیر نظر کمیسیون ارتباطات اتحادیه اروپا وابسته به اتحادیه اروپا فعالیت می‌کند و در ۱۶۰ کشور جهان اخبار جهانی و چندزبانه را با چشم‌انداز اروپایی ارائه می‌دهد. (تارنمای انگلیسی یورونیوز، ۲۰۲۱).

با عنایت به مطالب گفته‌شده و با توجه به لزوم شناخت دقیق از منازعات گفتمانی و رسانه‌ای درباره مسائل ایران، در این مقاله درصدد هستیم تا نحوه بازنمایی رسانه‌های غربی فارسی‌زبان از سیزدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری ایران را مورد مطالعه قرار دهیم. بر این اساس به طور موردی وب‌سایت فارسی صدای آمریکا و وب‌سایت فارسی یورونیوز را به عنوان دو رسانه پربازدید فارسی‌زبان مورد مطالعه قرار خواهیم داد. لذا سوال اصلی تحقیق این است که نحوه بازنمایی و پوشش خبری سیزدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری در وب‌سایت فارسی صدای آمریکا و یورونیوز چگونه است؟ مضامین و مؤلفه‌های گفتمانی این دو رسانه در قبال انتخابات ریاست‌جمهوری چگونه است؟ چارچوب‌بندی و گفتمان کلی هر دو رسانه چگونه است؟

۲. پیشینه پژوهش

در رابطه با موضوع انتخابات ایران پژوهش‌های زیادی انجام شده است که در ادامه به چند مورد آن‌ها درخصوص تحلیل گفتمان انتخابات اشاره می‌کنیم.

حسن بشیر و سید حمید طاهری (۱۳۹۲) در پژوهش خود تاکتیک‌های تبلیغاتی و عملیات روانی سایت‌های بی‌بی‌سی فارسی و رادیو فردا را با استفاده از شیوه تحلیل گفتمان بررسی کرده و رویکرد تبلیغاتی این رسانه‌ها را بر پایه «تلاش برای وحدت‌زدایی بین احزاب سیاسی و ایجاد تفرقه بین مردم و مسئولان نظام» و «تاکید بر وضعیت بحران‌آفرینی در کشور و القای تقلب در انتخابات» شناسایی کردند. در پژوهشی مشابه فرامرزیانی (۱۳۹۲) گفتمان‌های روانی و تبلیغاتی پایگاه‌های بی‌بی‌سی فارسی و رادیو فردا درباره انتخابات یازدهمین دوره ریاست‌جمهوری ایران را بررسی کرده‌اند. محققان با بررسی مصادیق مختلف تاکتیک‌های روانی این پایگاه‌ها، گفتمان‌های «تلاش برای القای بی‌نتیجه بودن انتخابات» و «تاکید بر وضعیت بحران‌آفرینی در کشور» را شناسایی کردند. بروجردی علوی و دهقان (۱۳۹۲) گفتمان غالب در برنامه اتاق خبر تلویزیون «من و تو» در خصوص پوشش خبری یازدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری ایران را بررسی کرده‌اند. بر اساس یافته‌های این مقاله، اصلی‌ترین چارچوب که در دستور کار برنامه اتاق خبر تلویزیون «من و تو» قرار گرفته «ایجاد تفرقه میان جناح اصلاح‌طلب و اصول‌گرا» بوده است. نوری ممرآبادی و همکاران (۱۳۹۸) گفتمان خبری

سایت‌های بی‌بی‌سی فارسی و صدای آمریکا درباره پنجمین دوره انتخابات مجلس خبرگان رهبری را با هم مقایسه کرده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که متون خبری هر دو پایگاه از لحاظ سبک و ژگانی، افراد و نهادهای مطرح‌شده، غیرسازی، استنادها، پیش‌فرض‌ها و تداعی و تلقین‌ها بسیار به هم نزدیک بوده‌اند، با این تفاوت که بی‌بی‌سی فارسی با برنامه‌ریزی از قبل تعیین‌شده عمل می‌کند درحالی‌که صدای آمریکا بعد از ایجاد جو رسانه‌ای وارد صحنه عمل می‌شود.

مقاله حاضر گرچه اشتراکاتی با پژوهش‌های پیشین دارد ولی سعی شده با بهره‌گیری از ادبیات نظری متفاوت نظیر هراس اخلاقی و شرق‌شناسی بر غنای نظری این حوزه پژوهشی بیافزاید. ضمن اینکه فضای رسانه‌ای، سیاسی و بین‌الملل، فضایی پویاست و همواره دست‌خوش تحول است، لذا رصد این تحولات با توجه به دگرگونی‌های سیاسی و بین‌المللی، همواره حائز اهمیت بوده است. در همین راستا، این مقاله نیز بازنمایی آخرین انتخابات ریاست‌جمهوری ایران را به عنوان حوزه مطالعه خود در نظر گرفته است که از این نظر نو و جدید محسوب می‌شود. از طرفی، در تحقیقات به طور معمول رسانه‌هایی چون بی‌بی‌سی فارسی و صدای آمریکا مورد مطالعه قرار گرفته‌اند اما پژوهش حاضر، در کنار صدای آمریکا، رسانه یورونیوز وابسته به اتحادیه اروپا را نیز که کمتر مورد گفتمان‌کاوی محققان ایرانی قرار گرفته، انتخاب کرده است.

۳. چارچوب نظری تحقیق

۳-۱. گفتمان و بازنمایی

گفتمان^۲ شیوه بازنمایی «خود»^۳ و «دیگری»^۴ و روابط بین آنهاست. به عبارتی «گفتمان یک نوع زبان و یک «نظام بازنمایی» است که از لحاظ سیاسی و اجتماعی بسط می‌یابد تا مجموعه‌ای منسجم از معانی را درباره یک حیطه موضوعی مهم به وجود آورد و توزیع کند. در اندیشه فوکو^۵ دانش و حقیقت از طریق گفتمان تولید می‌شود. هیچ نوع حقیقتی از پیش وجود ندارد که از طریق بازنمایی‌ها انعکاس یابد» (مهدی‌زاده، ۱۳۸۳: ۵۷). بنابراین برای فهم درست «بازنمایی» شناخت رابطه آن با واقعیت مهم است.

رسانه‌ها، بازنمایی‌هایی را به عنوان شیوه‌های اصلی دلالت برای تولید معنای مشترک ایجاد می‌کنند (هال^۶، ۱۹۹۷: ۷۵). بنابراین بازنمایی نه منعکس‌کننده صرف واقعیت، بلکه از طریق فیلم، تلویزیون، عکاسی و روزنامه‌نگاری واقعیت را ایجاد و جهان‌بینی‌ها یا ایدئولوژی‌های خاصی را عادی می‌کند (ایگلتن^۷، ۱۳۸: ۱۹۹۱). بر این اساس بازنمایی را نمی‌توان بازتاب دهنده مستقیم و سراسر واقعیت

دانست، بلکه «بازنمایی شیوه‌ای است که از طریق آن ما واقعیت را واجد معنا می‌سازیم» (مهدی‌زاده، ۱۳۸۷:۱۶). رسانه‌ها جهان را برای ما تصویر می‌کنند. رسانه‌ها این هدف را با انتخاب و تفسیر خود در کسوت دروازه‌بانی و به وسیله عواملی انجام می‌دهند که از ایدئولوژی اشباع هستند (واتسون^۸ و هیل^۹، ۲۰۰۶:۲۴۸).

این برساختی بودن بازنمایی و از طرفی اتصال آن به رسانه‌ها، نقش قدرت، ایدئولوژی، گفتمان و زمینه اجتماعی را در ساخت چنین فرآیندهایی برجسته می‌کند (ون دایک^{۱۰}، ۱۳۸۹:۳۲۸). بر این اساس می‌توان گفت بازنمایی خبری رسانه‌ها از جمله صدای آمریکا و یورونیور بیش از آنکه نمایش صرف واقعیت‌ها باشد، تفسیری خاص از جهان و رویدادهاست که با گفتمان و ایدئولوژی حاکم بر آن تطابق دارد.

۲-۳. نظریه چارچوب‌سازی

چارچوب‌سازی^{۱۱} مبتنی بر این فرض است که نحوه توصیف یک موضوع و رویداد در گزارش‌های خبری بر درک آن موضوع و رویداد توسط مخاطب، تأثیر می‌گذارد. «بنابراین، کار رسانه‌ها تنها انتخاب رویداد و حوادثی خاص از میان رویدادهای زیاد نیست، بلکه معنی دادن به آن نیز هست» (استریت^{۱۲}، ۱۳۸۴:۶۰). گامسون^{۱۳} و مودیلیانی^{۱۴} نیز از چارچوب‌ها به عنوان «بسته‌های تفسیری» یاد می‌کنند که به یک موضوع و مسئله معنی می‌دهد (گامسون و مودیلیانی، ۱۹۸۹:۲). در همین راستا، کاپلا^{۱۵} و جیمسون^{۱۶} پیشنهاد می‌کنند که چارچوب‌ها دانش را فعال می‌کنند، اخلاقیات و ارزش‌های فرهنگی را تحریک می‌کنند و بستری را برای معنا ایجاد می‌کنند (کاپلا و جیمسون، ۱۹۹۷:۴۷). با این کار چارچوب‌ها مسائل را تعریف می‌کنند، علل را تشخیص می‌دهند، قضاوت‌های اخلاقی می‌کنند و راه‌حلی را پیشنهاد می‌دهند (انتمن^{۱۷}، ۱۹۹۳:۵۲).

اما نکته مهم، پیامدهای چارچوب‌سازی برای مخاطبان است. «پیامدهای چارچوب‌سازی را می‌توان در سطح فردی و اجتماعی تصور کرد. پیامد سطح فردی ممکن است نگرش در مورد یک مسئله را بر اساس قرار گرفتن در معرض چارچوب‌های خاص تغییر دهد. در سطح جامعه، فریم‌ها ممکن است در شکل‌گیری فرآیندهای سطح اجتماعی مانند جامعه‌پذیری سیاسی، تصمیم‌گیری و اقدامات جمعی نقش داشته باشند» (کلس^{۱۸}، ۲۰۰۵:۵۲). بر همین اساس می‌توان گفت صدای آمریکا و یورنیوز با چارچوب‌بندی خاص خود از رویدادهای ایران به خصوص انتخابات ریاست جمهوری درصددند تا هم

در سطح فردی و هم سطح اجتماعی سوژه‌های مورد نظر را با خود همراه کند و جهان تفسیری خود را در اختیار آن‌ها قرار دهند.

۳-۳. گفتمان «شرق‌شناسی»

شرق‌شناسی^{۱۹} نوعی نظام بازنمایی است که غربیان درباره شرق به‌کار گرفته‌اند تا «دیگری» یعنی شرق را تعریف کنند. گفتمانی که ضمن ترسیم «دیگری» پست و فرودست، از خلال آن «خود» را مطلوب، متعالی و فرادست تصویر کرده‌اند. از نظر ادوارد سعید^{۲۰}، شرق‌شناسی به عنوان مجموعه‌ای از دانش و نظام بازنمایی، توانست شرق را همچون «دیگر تمدنی» خاموش اروپا تصویر کند. (سعید، ۱۳۸۴: ۸۴).

رسانه‌های غربی عموماً اسلام و ایران را در چارچوب‌های شرق‌شناسانه بازنمایی می‌کنند که در مطالعات متعددی (معمدنژاد و مهدی‌زاده، ۱۳۸۵، بیچرانلو، ۱۳۹۱، گیویان و سروی زرگر، ۱۳۸۸ و ...) به آن پرداخته شده است. «خشونت»، «تروریسم»، «بی‌خردی»، «زن‌ستیزی»، «تقدیرگرایی» و ... از جمله چارچوب‌ها و کلیشه‌های شرق‌شناسانه‌ای است که به دیگری شرقی (ایران) نسبت داده می‌شود (ایزدی^{۲۱} و سقایی‌ریا^{۲۲}، ۲۰۰۷: ۸).

۳-۴. نظریه هراس اخلاقی

هراس اخلاقی^{۲۴} یکی از مکانیزم‌های «دیگری»‌سازی و مرزبندی با غیر است که نمود اصلی آن را می‌توان در رسانه‌ها یافت. هراس اخلاقی نظریه‌ای است که مفهوم «خود» و «دیگری» در دل آن قرار دارد. خود یا خودی‌هایی که پاسدار ارزش‌ها و اخلاقیات در جامعه هستند در مقابل دیگران اهریمنی که مرزهای اخلاقی جامعه را تهدید می‌کنند (کوهن^{۲۵}، ۲۰۰۲). از نظر کوهن، نقش رسانه‌ها در ایجاد هراس اخلاقی انکار ناشدنی است. رسانه‌ها با جنجال‌آفرینی و شایعه‌پراکنی به آشوب‌های اخلاقی دامن می‌زنند و خواسته یا ناخواسته هراس اخلاقی را به وجود می‌آورند (کوهن، ۲۰۰۲: ۱۶).

نظریه هراس اخلاقی در ابتدا در مورد جرایم و انحرافات جوانان بود ولی بعداً به مقولات دیگر تعمیم یافت، طوری که هر پدیده‌ای را در برمی‌گیرد. به عنوان مثال اسلام و ایران در رسانه‌های غربی همواره موضوع ترس و هراس بودند و پدیده‌ای به نام «اسلام‌هراسی» و «ایران‌هراسی» را شکل داده‌اند.

۴. روش پژوهش

در این پژوهش به منظور مطالعه بازنمایی سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در وبسایت فارسی صدای آمریکا و یورونیوز از روش تحلیل گفتمان^{۲۶} مدل ون‌دایک استفاده شده است. روش ون‌دایک یکی از روش‌های مناسب برای مطالعه متون رسانه‌ای و تحلیل گفتمان است. از نظر ون‌دایک^{۲۷} «تحلیل گفتمان انتقادی به عنوان یک رویکرد تحلیلی، تنها مسیر تحقیق در میان بسیاری از افراد برای مطالعه گفتمان نیست. بلکه دیدگاه انتقادی است که ممکن است در تمام زمینه‌های مطالعات گفتمان مانند گرامر گفتاری، تحلیل مکالمات، عملگرایی گفتمان، گفتار، سبک‌شناسی، تحلیل روایی، تحلیل استدلال، تحلیل گفتمان، نشانه‌شناسی اجتماعی، زبان‌شناسی اجتماعی، مردم‌شناسی ارتباطات و ... مورد استفاده قرار گیرد و به عبارت دیگر تحلیل گفتمان انتقادی مطالعه گفتمان بطور روشمند است» (ون دایک، ۲۰۱۵: ۴۷۲).

در این پژوهش با توجه به الگوی ون‌دایک، ساختارهای متن و مولفه‌های گفتمانی استخراج و سپس با توجه به زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی متن تبیین می‌شود. مقولات و ساختارهای متنی در مدل ون‌دایک به شرح زیر عملیاتی می‌شود:

۱. **واژگان:** به لحاظ سستی شناخته‌ترین مطالعه ایدئولوژی و زبان، تحلیل اقلام واژگانی است. کلمات ممکن است طوری انتخاب شوند که عموماً ارزش‌ها و هنجارهایی داشته باشند و بنابراین ممکن است برای بیان یک قضاوت ارزشی (مثلاً تروریست یا نژادپرست) به کار روند؛ اما هرچند گزاره‌های زیادی (مثل زیبا، کثیف و ...) وجود دارند که در حالت طبیعی برای بیان یک نظر به کار می‌روند، اما گزاره‌های دیگری (مثل آلوده، دمکراتیک، هوشمند و ...) هم وجود دارند که بسته به اینکه یک سیستم ارزشی یا معرفتی چه پیش‌فرضی از آن‌ها دارد، می‌توانند واقع‌گرایانه یا ارزیابانه باشند (ون‌دایک، ۱۳۸۰: ۹۳).

۲. **افراد و نهادهای متن:** بر اساس این متغیر می‌توان پی‌برد که مثلاً جامعه، مردم، ملت، مجلس یا سایر نهادهای قانونی در متن به صورت مثبت یاد شده و در برابر مثلاً عناصر افراطی و ارتجاعی، محافظه‌کاران، روشنفکران و ... در جایگاه منفی قرار گرفته‌اند. این متغیر حاوی داوری متن و نویسنده در مورد افراد و نهادهای ذکر شده در متن خبر است و در نهایت به تحلیل مرزبندی‌های متن یاری می‌رساند. هم‌چنین بخشی از کارکرد غیرسازی متن در این متغیر نشان داده می‌شود (فرقانی، ۱۳۸۲: ۶۹).

۳. **قطب‌بندی یا غیرسازی (ارزش‌های منتسب به «خود» و «دیگری»):** این متغیر دارای دو زیرمجموعه مشخص، نحوه توصیف و معرفی «خود» یا ارزش‌های منتسب به «خود» و نیز توصیف و معرفی «دیگری» یا ارزش‌های منتسب به «دیگری» در متن خبر است (فرقانی، ۱۳۸۲: ۷۰).

۴. **پیش‌فرض‌ها:** پیش‌فرض‌ها افکار قالبی و پیش‌داوری‌ها، زیرساخت استدلال و استنتاج نویسنده یا گوینده را شکل می‌دهد و به طور کلی پیش‌فرض‌ها شامل مفروضاتی است که فهم ارتباط میان قضایا و موضوع متن مشروط به آن‌هاست (فرقانی، ۱۳۸۲: ۷۰). نورمن فرکلاف معتقد است که پیش‌فرض‌ها از ویژگی‌ها و خصوصیات یک متن نیستند بلکه بخشی از تفسیر تولیدکنندگان متن از بافت بینامتنی هستند (فرکلاف^{۲۸}، ۱۳۷۹: ۱۱۹).

۵. **دلالت‌های ضمنی متن (کنایه، تلقین، تداعی):** تلقین به مطالعه اموری مربوط می‌شود که روشن می‌کند متن درصدد ایجاد ذهنیت پیرامون کدام آموزه‌های عملی است و تداعی به معنای یادآوری مفاهیم و موضوع‌های ناگفته در متن است. در تحلیل گفتمان، تلقین و تداعی بخش بسیار مهمی از کارکرد متن را تشکیل می‌دهد (فرقانی، ۱۳۸۲: ۷۱). کنایه نیز یکی از راه‌های انتقال معناست. در نشانه‌ای که کارکرد کنایه‌ای دارد نیز مانند استعاره، دال به یک‌چیز اشاره می‌کند، اما از طریق دالی دیگر می‌دانیم که آن دال به‌واقع به چیزی کاملاً متفاوت و متضاد دلالت می‌کند. برای مثال اگر برای اجتماعی هیچ‌کس نیامده باشد و کسی بگوید «عجب جمعیت انبوهی»، در حقیقت کنایه بکار برده است.

۱-۴. جامعه آماری و شیوه نمونه‌گیری

در این پژوهش، جامعه آماری، اخبار، گزارش‌ها، تحلیل‌ها و تفسیرهای خبری مربوط به سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در تارنمای فارسی «صدای آمریکا» و «یورونیوز» در بازه زمانی خرداد ماه ۱۴۰۰ است. شیوهی نمونه‌گیری نیز به صورت هدفمند و بر مبنای بیشترین تناسب با موضوع تحقیق انتخاب شد.

«در نمونه‌های هدفمند یا قضاوتی، پژوهشگر، واحدهای نمونه‌گیری را به صورت ذهنی و با هدف قبلی انتخاب می‌کند. ذهنیت و هدف داور است که احتمال انتخاب یک واحد نمونه‌گیری را، معین می‌کند. در نمونه‌گیری هدفمند، نمونه به سبب آسان بودن انتخاب نمی‌شود، بلکه قضاوت‌های پژوهشگر بر اساس اطلاعات قبلی او، مبنای انتخاب نمونه است» (فرانکفورد و **نچمیاس**^{۲۹}،

۱۳۸۱:۲۶۴). بر این اساس با بررسی و مطالعه نمونه‌های مرتبط در نهایت تعداد ۱۰ نمونه از هر تارنما بر مبنای اشباع نظری انتخاب شد. (جدول ۱ و ۲)

جدول ۱. نمونه‌های انتخابی صدای آمریکا

ردیف	عنوان خبر	تاریخ
۱	دغدغه اقلیت‌های مذهبی؛ سرکوب مردم ایران در کارنامه این نامزدهاست	۱۴۰۰/۰۳/۰۱
۲	«جمهوریت» جمهوری اسلامی در حال مرگ است	۱۴۰۰/۰۳/۰۸
۳	انتخابات ۱۴۰۰-زنان ایرانی به دنبال کرامت انسانی و تساوی هستند	۱۴۰۰/۰۳/۰۹
۴	ساختار جمهوری اسلامی اجازه برگزاری انتخابات آزاد را نمی‌دهد	۱۴۰۰/۰۳/۱۲
۵	نگاه هنرمندان ایرانی ساکن لس آنجلس به انتخابات	۱۴۰۰/۰۳/۱۹
۶	تأکید دوباره کنشگران مدنی و سیاسی داخل ایران بر نمایشی بودن انتخابات	۱۴۰۰/۰۳/۲۰
۷	رأی دادن یا رأی ندادن در انتخابات	۱۴۰۰/۰۳/۲۱
۸	شاهزاده رضا پهلوی «نه به جمهوری اسلامی، رأی بی رأی، آری به همبستگی»	۱۴۰۰/۰۳/۲۲
۹	از بنی صدر تا حسن روحانی؛ جایگاه رئیس جمهوری اسلامی ایران از ابتدای انقلاب تاکنون	۱۴۰۰/۰۳/۲۲
۱۰	مایکل روبین: میزان مشارکت مردم در انتخابات ایران بسیار مهم است	۱۴۰۰/۰۳/۲۸
۱۱	ابراهیم رئیسی در مقام رئیس جمهوری منتخب ایران از اعدام‌های ۶۷ دفاع کرد: «باید مورد تقدیر و تشویق» قرار بگیرم	۱۴۰۰/۰۳/۳۱
۱۲	مردم ایران از انتخاب آزادانه و منصفانه رهبران خود محروم شدند	۱۴۰۰/۰۳/۳۱

جدول ۲. نمونه‌های انتخابی یورونیوز

ردیف	عنوان خبر	تاریخ
۱	انتخابات ایران از خط قرمز وعده درباره سربازی تا نامه‌ای که شورای نگهبان پاسخ نداد	۱۴۰۰/۰۳/۰۸
۲	صدای تازه تحریم انتخابات در ایران؛ واکنش جمهوری اسلامی به فرخوان‌ها چیست؟	۱۴۰۰/۰۳/۱۳
۳	چرا مشارکت در انتخابات ریاست جمهوری ایران در این دوره بحرانی است	۱۴۰۰/۰۳/۱۶
۴	هیچ رئیس جمهوری در ساختار فعلی نمی‌تواند چالش‌های زیست محیطی ایران را حل کند	۱۴۰۰/۰۳/۲۰
۵	ایده معرفی رئیسی سازماندهی دوره انتقال در جمهوری اسلامی پس از فوت رهبری است	۱۴۰۰/۰۳/۲۱
۶	پدیده ابراهیم رئیسی؛ قاضی القضااتی که سودای رئیس جمهوری دارد	۱۴۰۰/۰۳/۲۱
۷	موضع‌گیری میرحسین موسوی و کشمکش علی لاریجانی با شورای نگهبان	۱۴۰۰/۰۳/۲۲
۸	آیا پایگاه اجتماعی جمهوری اسلامی و مخالفانش تغییر کرده است	۱۴۰۰/۰۳/۲۶
۹	انتخابات ۱۴۰۰- پنج بحرانی که آینده جمهوری اسلامی را تهدید می‌کند	۱۴۰۰/۰۳/۲۷
۱۰	عفو بین‌الملل خواستار پیگرد کیفری ابراهیم رئیسی به اتهام ارتکاب جنایت علیه بشریت شد	۱۴۰۰/۰۳/۲۹
۱۱	ابراز تأسف آمریکا از «محرومیت ایرانیان از انتخابات آزاد و عادلانه»	۱۴۰۰/۰۳/۳۰
۱۲	مقایسه آرای باطله در ۴۲ سال گذشته؛ آیا رضایی و رئیسی محبوب‌تر شده‌اند؟	۱۴۰۰/۰۳/۳۰

۵. یافته‌های پژوهش

در این بخش امکان ارائه و تحلیل مقولات گفتمانی هر نمونه خبری به طور مجزا امکان پذیر نیست، لذا از آنجا که مجموع اخبار و گزارش‌ها بیانگر گفتمان هر رسانه است، ابتدا مقولات گفتمانی هر تارنما در جدول مجزایی ذکر شده، سپس هر مقوله تشریح می‌شود.

الف: ساختارها و مقولات گفتمانی تارنمای صدای آمریکا

جدول ۳. مولفه‌های گفتمانی تارنمای صدای آمریکا

<p>تحریم انتخابات، آزادی مذهبی، میانه‌رو، مبارزه زنان، احترام و کرامت انسانی، جنبش زنان، انتخابات آزاد، همبستگی ملی، کثرت‌گرایی سیاسی، آینده ایران، اعتراض‌های مدنی، عدم شرکت در انتخابات، نه به جمهوری اسلامی، وفاق اپوزیسیون، استعفای رهبری، گذار از جمهوری اسلامی، تحریم به مثابه کنش سیاسی، مشروطه، گذار صلح‌آمیز، تحریم پر قدرت، جمهوریت، دموکراسی جهان‌گرا، رفراندوم</p>	<p>مثبت</p>	
<p>نقض حقوق اقلیت‌های دینی، نقض حقوق اساسی، اعدام، زندان، حذف اقلیت‌ها، قتل‌های زنجیره‌ای، محرومیت‌های اجتماعی، ردصلاحیت، تندروها، واژگونی پایه‌های جمهوریت، جهان بینی اقتدارگرایانه، حجاب اجباری، شهروند درجه دوم، نظارت استصوابی، خودسانسوری، کشته‌شده‌گان آبان، انتخابات مهندسی شده، قدرت همه‌جا گستر ولی فقیه، سیستم فعلی انتخابات ناقض حقوق مردم، دخالت غیرقانونی، ولایت مطلقه فقیه، ناسازگار با مردم، سرکوب، تورم، تیرباران مردم، رای سلبی، قدرت خودکامه، انتخابات نمایشی، کمبود اختیارات ریاست جمهوری</p>	<p>منفی</p>	<p>واژگان</p>
<p>شهروندان ایرانی، فعالان حقوق اقلیت‌های دینی، مسیحیان، شهروندان بهایی، نوکیشان مذهبی، فعالان حقوق بشر، آنتونی بلینکن وزیر خارجه آمریکا، شورای ملی ایرانیان آمریکا، فعالان حقوق زنان، دختران خیابان انقلاب، مهرانگیز کار؛ حقوقدان، شاهزاده رضا پهلوی، کنشگران زن، حسن شریعتمداری؛ مسیح</p>	<p>مثبت</p>	<p>افراد و نهادهای مطرح شده</p>

<p>علی‌نژاد؛ روزنامه‌نگار شاهین نجفی؛ هنرمند، خانواده کشته‌شدگان آبان، فرشگرد، صادق زیباکلام، جبهه ملی ایران، حشمت‌الله طبرزدی، جبهه دموکراتیک ایران، هنرمندان ایرانی خارج از کشور، سازمان عفو بین الملل</p>		
<p>جمهوری اسلامی ایران، ابراهیم رئیسی، شورای نگهبان، رهبر جمهوری اسلامی، مجتبی خامنه‌ای، کرباسچی، احمدی‌نژاد، آیت الله مکارم شیرازی، رژیم ایران، نظام ولایت فقیه</p>	منفی	
<p>زنان در جمهوری اسلامی از هرگونه احترام و کرامت انسانی برخوردار نیستند، نظام سیاسی ایران ذاتا در تضاد با دموکراسی است، رئیس جمهور دست نشانده رهبر است، بر سر رهبری آینده رقابت وجود دارد، انتخابات کاملا مهندسی شده و با هدایت بیت رهبری انجام می‌شود، رویکرد اصلاح طلبانه در مقابل جمهوری اسلامی کارساز نیست، زنان در ایران جایگاهی ندارند، فضای امنیتی بر جامعه ایران حاکم است، جامعه ایران از تغییر ناامید است، فساد ناشی از اختیارات فراقانونی بعضی نهادها در جمهوری اسلامی است.</p>	پیش فرض‌ها	
<p>ما (مخالفان جمهوری اسلامی) خواهان دموکراسی هستیم، ما (مخالفان) درصدد تحقق تکثرگرایی و آزادی در ایران هستیم، ما مدافع اقلیت‌ها و حقوق بشر هستیم، ما خواهان تحریم انتخابات هستیم، ما صلح طلب هستیم، ما به مبارزه مدنی علیه جمهوری اسلامی ایران ادامه می‌دهیم، ما مدافع آزادی‌های سیاسی و مدنی در ایران هستیم، ما می‌توانیم حکومت صلح آمیز در ایران محقق سازیم.</p>	خود (ما)	قطب‌بندی
<p>دیگری (جمهوری اسلامی) ناقض حقوق بشر است، دیگری اقتدارگرا و ضد دموکراسی است، دیگری جنایت‌کار است، آنها (جمهوری اسلامی) ایران را بر باد داده‌اند و باعث افول ایران شده‌اند، آنها اعتباری برای جمهوریت قائل نیستند، نظام سیاسی</p>	دیگری (آنها)	

<p>ایران دیکتاتوری است، جمهوری اسلامی ضد فرهنگ و هنر است، جمهوری اسلامی رژیم منزوی و بی‌اعتبار در نظام بین الملل است.</p>		
<p>گفتن از «حزب مشروطه» و «مشروطه‌خواهی» یادآور نظام پادشاهی و کسب اعتبار برای آن است، در واقع چنین مفاهیمی ضمن اینکه یادآور نظام پادشاهی است، نوعی مشروعیت بخشیدن به آن نیز محسوب می‌شود و بیشتر دموکراتیزه جلوه دادن نظام پادشاهی‌ست.</p> <p>واژه «رژیم» تداعی‌گر حکومت‌هایی‌ست که مشروعیت کافی ندارند و اقتدارگرا هستند، رژیم مردم را در خیابان تیرباران می‌کند اشاره‌ای به اتفاقات سال‌های ۹۸، ۹۶ و ۹۸ است،</p>	<p>تداعی معانی</p>	
<p>«رؤسای جمهور ایران مترسک‌اند»، کنایه به اختیارات اندک ریاست جمهوری در ایران است، روسای جمهور بلاگردان‌هایی هستند که گناهان حکومت به گردن آنها انداخته می‌شود، «برنامه کلی جمهوری اسلامی اجرای دستورات رهبری است» کنایه ای از هیچ کاره بودن رئیس جمهور در ایران است، «فشار به اقلیت‌های دینی» می‌تواند به طور مصداقی کنایه‌ای به رد صلاحیت سپنتا نیکنام، نامزد زرتشتی در شورای شهر یزد باشد.</p>	<p>کنایه</p>	<p>دلالت‌های ضمنی</p>
<p>کاندیدای ریاست جمهوری همانند اوایل انقلاب به دنبال سرکوب اقلیت‌های مذهبی و دینی هستند، جمهوری اسلامی به دنبال حذف نهادهای انتخابی است، انتخابات در ایران چیزی را تغییر نمی‌دهد، اکثریت مردم خواستار گذر از جمهوری اسلامی هستند، خود نظام می‌داند که مشروعیت و مقبولیتی در بین مردم ندارد، سیاست‌های نظام مغایر با خواست قشر جوان جامعه است، جمهوری اسلامی درصد است تا با خشونت قدرت را حفظ کند، رئیس جمهور از پیش انتخاب شده است، اکثر هنرمندان داخلی با حکومت مخالف هستند.</p>	<p>تلقین</p>	

● **نظام واژگانی تارنمای صدای آمریکا:** نظام واژگانی مثبت در صدای آمریکا عمدتاً حول مفاهیم «آزادی»، «دموکراسی» و «حقوق بشر» می‌چرخد که تداعی‌گر نظام‌های سیاسی لیبرال و دموکراتیک غربی است. مفهوم «انتخابات» گرچه بخشی از سامانه معنایی لیبرال دموکراسی است، لیکن در نمونه‌های مورد بررسی یکی از مفاهیم پرتکراری است که با افزودن واژه «تحریم» به آن به مثابه راهی برای گذر به دموکراسی، آزادی و تکثر سیاسی بیان شده است. به این معنی که این بار نه انتخابات که نفی و تحریم آن امر مثبتی تلقی شده است. از سوی دیگر واژگان منفی صدای آمریکا آرایشی از مفاهیمی است که مغایر با آزادی، دموکراسی و حقوق بشر است.

● **افراد و نهادهای مطرح شده در تارنمای صدای آمریکا:** در اینجا افراد و نهادهای مثبت کسانی هستند که عمدتاً مخالف جمهوری اسلامی هستند و **درصدند** تا نظام سیاسی ایران را سرنگون و آزادی، دموکراسی و حقوق برابر برای همه از جمله اقلیت‌ها و زنان را محقق سازند. در مقابل نیز افراد و نهادهای منفی کسانی هستند که آزادی و دموکراسی در ایران را سلب کرده‌اند و از شکل‌گیری یک انتخابات آزاد جلوگیری می‌کنند.

● **پیش‌فرض‌ها:** عمده پیش‌فرض‌های مطرح شده در تارنمای صدای آمریکا در جهت نفی و اعتبارزدایی از نظام سیاسی ایران است. چنین پیش‌فرض‌هایی که آشکار و پنهان در متون مورد بررسی قابل استخراج بود به خوبی نحوه نگاه و رویکرد گفتمانی صدای آمریکا نسبت به نظام سیاسی ایران را نشان می‌دهد. پیش‌فرض‌های مطلقه که می‌تواند توجیه‌کننده اقدامات و برنامه‌های اپوزیسیون نظام جمهوری اسلامی باشد.

● **قطب‌بندی یا غیرسازی در تارنمای صدای آمریکا:** همسو با واژگان و نهادهای مطرح شده و پیش‌فرض‌ها، قطب‌بندی صدای آمریکا، بر این مبناست که «خود» را در راستای ارزش‌های غربی، حامی دموکراسی و... معرفی کرده و در مقابل گروه «آنها» یا «دیگری» (جمهوری اسلامی و وابستگان سیاسی) را «حامی خشونت»، «اقتدارگرا» و... معرفی کرده‌اند. نکته قابل توجه در این تقسیم‌بندی و تعریف «خود» و «دیگری»، مشاهده کلیشه‌های شرق‌شناسانه و بازتولید آن در نظام گفتمانی صدای آمریکاست.

● **دلالت‌های ضمنی در تارنمای صدای آمریکا:** از جمله مقولات گفتمانی در صدای آمریکا، استفاده از تمهیداتی اقلیتی و رتوریک خاصی مثل کنایه، تداعی معانی و استفاده از تلقین است. تداعی معانی و کنایه‌های به کار رفته در **متون** خبری صدای آمریکا بیشتر درصدد این هستند تا از نظام

سیاسی ایران مشروعیت‌زدایی و اعتبارزدایی کنند. به عنوان مثال به کار بردن عنوان «رژیم ایران»، ضمن اینکه تداعی‌گر نظام‌های میلیتاریستی و اقتدارگرا هستند، نوعی کنایه و تخفیف شأن یک نظام سیاسی به نظامی غیردموکراتیک و فاقد پایگاه اجتماعی نیز محسوب می‌شود. تلقین نیز تمهید گفتمانی دیگری است که صدای آمریکا سعی دارد به واسطه آن مخاطب را با خود همراه کند و در جدول ۳ به مواردی از آن اشاره شده است.

ب: ساختارها و مقوله‌های گفتمانی تارنمای یورونیوز

جدول ۴. مولفه‌های گفتمانی تارنمای یورونیوز

<p>فضای نیمه‌باز مطبوعاتی و سیاسی، دوران‌دیشی، مبارزه با فساد، انتخابات آزاد، انتخابات رقابتی، فرودستان، توسعه اقتصادی، ضرورت همگرایی طبقاتی، تکثر سیاسی، روابط اقتصادی، سرمایه‌گذاری خارجی، محیط زیست، انتخابات عادلانه، حق رای، دادرسی عادلانه، مقررات بین‌المللی</p>	<p>مثبت</p>	
<p>محافظه‌کار، کشتار دسته‌جمعی، آزار و اذیت، رژیم، هیئت مرگ، زندان، اعدام، سرکوب‌خشن، جنایت، بازداشت منتقدان نظام، شکنجه، نرخ پایین مشارکت، جدال میان نیروهای سیاسی، ناتوانی دولت، سرکوب گسترده نیروهای چپ، سازبرگ‌های ایدئولوژیک دولت، الیگارشی، ساندیس‌خور، تبلیغات پوپولیستی، بنیادگرایی اسلامی، شکاف اجتماعی، بحران اقتصادی، گرانی، فقر، بیکاری، آیت‌الله قاتل، حکومت آخوندها، بحران سیاسی، فقدان دانش سیاسی، برخورد نامناسب با احزاب، رد صلاحیت‌ها، پولشویی و فساد مالی، عدم شفافیت، ناکارآمدی، زندگی مزورانه، بحران اجتماعی، فیلتر استصوابی شورای نگهبان، کشتار آبان، سرنگونی هواپیما، ناامیدی، سرمایه اجتماعی پایین، ونزوئلایی شدن ایران، بحران آب، خشکسالی، رد صلاحیت گسترده، انتخابات مهندسی‌شده، جنایت علیه بشریت، زندانیان سیاسی</p>	<p>منفی</p>	<p>واژگان</p>

<p>آیت‌الله منتظری، میرحسین موسوی، طبقه متوسط، جنبش سبز، سخنگوی وزیر امور خارجه آمریکا، ایالات متحده آمریکا، سازمان عفو بین الملل، معترضان مسالمت‌جو، دگراندیشان، مدافعان حقوق بشر و اقلیت‌های مذهبی</p>	مثبت	
<p>جمهوری اسلامی، جناح محافظه‌کار، ابراهیم رئیسی؛ قاضی انقلابی، مدرسه حقانی، حاکم شرع دادگاه انقلاب، مصطفی پورمحمدی، بازداشتگاه امنیتی توحید، طرفداران رادیکال حکومت، بازداشتگاه کهریزک، آیت‌الله خامنه‌ای، شورای نگهبان، دستگاه امنیتی، نهادهای اقتصادی غیرمنتخب، ارتش، سپاه پاسداران، بسیج، نظام ولایت فقیه، ستاد کل نیروهای مسلح، شورای عالی قضایی، روح الله خمینی</p>	منفی	افراد و نهادهای مطرح شده
<p>انتخابات برای دوره انتقال بعد از فوت آیت‌الله خامنه‌ای مهندسی شده است، اشرافی‌گری بر جامعه ایران مسلط شده‌اند، جمهوری اسلامی از ارزش‌های انقلابی‌اش عبور کرده است، رئیسی را برای رئیس جمهوری آینده آماده کردند تا آمادگی سرکوب برای خیزش‌های اجتماعی آینده بیشتر باشد، جمهوری اسلامی قادر به حل بحران‌های خود را ندارد، جمهوری اسلامی قادر به حل مشکلات زیست‌محیطی نیست.</p>		پیش فرض‌ها
<p>ما مدافع حقوق بشر و آزادی هستیم، از دموکراسی دفاع می‌کنیم، خواهان انتخابات آزاد هستیم، حقوق اقلیت‌ها را به رسمیت می‌شناسیم</p>	خود (ما)	
<p>دیگری (جمهوری اسلامی) جنایت‌کار است، دیگری سرکوب‌گر است، دیگری ناقض حقوق بشر است، جمهوری اسلامی اصلاح‌ناپذیر است، دیگری در جهت حفظ قدرت انتخابات را مهندسی می‌کند، دیگری با افول مقبولیت روبروست.</p>	دیگری (آنها)	قطب‌بندی

<p>بازداشت منتقدان نظام تداعی گر حکومت‌های توتالیتر و تمامیت‌خواه است، استفاده از عنوان رژیم یادآور حکومت‌های اقتدارگرا و غیرمردمی است، استفاده از «حکومت اسلامی»؛ تداعی گر افول نهادهای انتخابی و از بین رفتن جمهوریت نظام سیاسی ایران است.</p>	<p>تداعی معانی</p>	<p>دلالت‌های ضمنی</p>
<p>رئیس‌ی بدون مدرک حقوقی دادستان دو شهر در ۲۲ سالگی بود که با هدف اعتبارزدایی از ایشان است، از انقلاب کوخ نشینان تا بازگشت کاخ‌نشینان کنایه از تسلط روحیه اشرافی‌گری در نظام سیاسی ایران و استحاله ارزش‌های انقلاب اسلامی دارد، «آیت الله قاتل» کنایه از نقش آیت الله سیدابراهیم رئیسی در اعدام تعدادی از زندانیان در سال ۱۳۶۷ است، پابرجاماندن بی‌کیفیری در ایران کنایه از رویه‌های قضایی ناعادلانه و سیاسی در ایران است.</p>	<p>کنایه</p>	
<p>در زندان‌های ایران شکنجه و آزار زندانیان رایج است، نفوذ مذهب در ایران به شدت کم شده است، نظام نماینده تهیدستان نیست، راه تغییر اوضاع همگرایی طبقاتی (طبقه متوسط و طبقه کارگر) در برابر نظام سیاسی است، ساختار جمهوری اسلامی ایران موجب مسئولیت‌گریزی مسئولان در جمهوری اسلامی شده است، نهادهای اقتصادی نزدیک به نیروهای نظامی به دنبال پولشویی و فسادمالی هستند، عدم مشارکت مردم ایران، حاصل خرد جمعی آنهاست، نظام مشروعیت خود را از دست داده است.</p>	<p>تلقین</p>	

● **نظام واژگانی تارنمای فارسی یورونیوز:** نظام واژگانی یورونیوز عمدتاً منفی هستند و بیشتر توصیف‌کننده نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران است. نظامی که رویه غیردموکراتیک دارد، انتخابات را مهندسی می‌کند، نارضایتی از آن در بالاترین سطح قرار دارد و از طرفی واکنش نظام سیاسی در برابر مردم، سرکوبگرانه، خشن و جنایتکارانه است. در مقابل نظام واژگانی مثبت بر مفاهیمی چون «انتخابات آزاد»، «انتخابات عادلانه» و «تکثر سیاسی» تأکید دارد.

● **افراد و نهادهای مطرح شده در تارنمای فارسی یورونیوز:** افراد و نهادهای منفی مطرح شده عمدتاً افراد و نهادهایی هستند که وابسته به نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران هستند. از آن سو نهادها و افرادی که وجهای مثبت از آنها تصویر شده بود نهادها و افرادی چون «سازمان عفو بین الملل، سخنگوی وزارت امور خارجه آمریکا، معترضان، دگراندیشان» بودند.

● **پیش‌فرض‌های مطرح در تارنمای فارسی یورونیوز:** عمده‌ترین پیش‌فرض تارنمای خبری یورونیوز مهندسی انتخابات توسط شورای نگهبان و هسته سخت قدرت است. در واقع به عقیده یورونیوز یکی از دلایل مهندسی انتخابات، مدیریت دوره انتقال قدرت بعد از فوت رهبر جمهوری اسلامی است. در جای دیگر مهندسی انتخابات و آماده کردن ابراهیم رئیسی برای ریاست جمهوری را با توجه به سابقه قضایی او، به این دلیل می‌دانند که نظام سیاسی از این طریق خیزش‌های اجتماعی آینده را راحت‌تر سرکوب می‌کند.

● **قطب‌بندی یا غیرسازی در تارنمای فارسی یورونیوز:** یورونیوز همانند صدای آمریکا متناسب با ارزش‌های غربی دست به مرزبندی خود و دیگری بر مبنای دوانگاری‌های متضاد زده است. از یک طرف «خود» (اغلب مخالفان جمهوری اسلامی) را مدافع ارزش‌های لیبرال دموکراسی معرفی کرده است و از طرفی دیگری (جمهوری اسلامی) غیردموکراتیک، ناقض حقوق بشر، سرکوبگر و جنایتکار است. در اینجا نیز همانند صدای آمریکا با چارچوب‌ها و انگاره‌های شرق‌شناسانه‌ای روبرو هستیم که یورونیوز سعی دارد، نظام سیاسی ایران را از این طریق بازنمایی کند.

● **دلالت‌های ضمنی در تارنمای فارسی یورونیوز:** تداعی معانی، کنایه و تلقین‌های به کار رفته در تارنمای یورونیوز در راستای همان چارچوب‌های عمدتاً شرق‌شناسانه و ایران‌هراسانه‌ای هستند که در نظام واژگانی و قطب‌بندی نمونه‌های خبری وجود دارد. در تارنمای یورونیوز استفاده از واژه «رژیم» از آنجا که بار معنایی منفی دارد، یادآور نظام‌های سیاسی توتالیتر و تمامیت‌خواه است. کنایه‌های به کار رفته در متون خبری نیز با هدف مخدوش‌سازی چهره انقلاب اسلامی به کار رفته است. به عنوان مثال «از انقلاب کوخ‌نشینان تا بازگشت کاخ‌نشینان» کنایه از تسلط روحیه اشرافی‌گری در نظام سیاسی ایران و استحاله ارزش‌های انقلاب اسلامی دارد. تمهید اقناعی و گفتمانی دیگر، «تلقین»‌هایی است که درصدد مشروعیت‌زدایی از نظام انتخاباتی و نظام سیاسی ایران است و در جدول ۴ به مواردی از آن اشاره شده است.

۶. بحث و نتیجه‌گیری

انتخابات سیزدهمین دوره ریاست جمهوری ایران در حالی در ۲۸ خرداد ۱۴۰۰ برگزار شد که دولت دوازدهم تحت فشار شدید افکار عمومی داخلی و تحت شدیدترین تحریم‌های خارجی بود، در چنین شرایطی حضور و مشارکت سیاسی شهروندان در انتخابات محل مناقشه‌گفتمانی و ایدئولوژیک گروه‌ها، احزاب، اپوزیسیون، مردم و رسانه‌ها قرار گرفت. گفتمان‌کاوی رسانه‌ها بیش از هر چیز دیگری می‌تواند نحوه مواجهه با رویداد انتخابات را نشان دهد. رویدادی که همواره مورد توجه رسانه‌ها به خصوص رسانه‌های غربی‌ست. به همین خاطر بود که رسانه‌های مهمی چون صدای آمریکا و یورونیوز به عنوان رسانه‌های غربی که به زبان فارسی نیز برنامه پخش می‌کنند، انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند.

آنچه از مطالعه تارنمای فارسی صدای آمریکا و تارنمای فارسی یورونیوز و استخراج مقولات گفتمانی آن‌ها بدست آمده (جدول ۵) بیانگر این بود که نظام گفتمانی هر دو تارنما بر «مخدوش‌سازی جایگاه انتخابات» در ایران تکیه دارند و بر «محدودکردن نهادهای انتخابی» و «مهندسی انتخابات» توسط شورای نگهبان و به طور کلی نظام جمهوری اسلامی تأکید می‌کنند. با این تفاوت که صدای آمریکا در کنار مخدوش‌سازی نهاد انتخابات در ایران، بر «گفتمان تحریم و براندازی» تأکید می‌کند. اما یورونیوز گرچه صدای تحریم‌کنندگان انتخابات را بازتاب می‌دهد، اما به عنوان یک موضع گفتمانی تأکید صریحی بر تحریم انتخابات و نهایتاً براندازی ندارد. این در حالی‌ست که صدای آمریکا، صدای افراد، گروه‌ها و اپوزیسیونی بود که بر براندازی و گذر از جمهوری اسلامی تأکید داشتند.

جدول ۵. چارچوب‌های صدای آمریکا و یورونیوز درباره انتخابات ریاست جمهوری

یورونیوز	صدای آمریکا
انتخابات مهندسی شده است	انتخابات مهندسی شده است
رئیس جمهور در ایران اختیاری ندارد	رئیس جمهور در ایران اختیاری ندارد
انتخابات برای دوره رهبری سوم مدیریت و مهندسی شده است	رای مردم در جمهوری اسلامی بی‌اثر است
انتخابات محدود و غیرعادلانه است	شورای نگهبان و نهادهای امنیتی مدیریت فضای سیاسی را در دست دارند
شورای نگهبان محدود کننده انتخاب مردم و	ساختار جمهوری اسلامی در تناقض با

انتخابات است	نهادی ضد دموکراتیک است
انتخابات آزاد نیست و همه سلايق امکان حضور در انتخابات را ندارند	مردم تمایلی به شرکت در انتخابات ندارند
مردم تمایلی به شرکت در انتخابات ندارند	نامزدهای ریاست جمهوری از جمله «آیت‌الله رئیسی» تناسبی با نهادهای دموکراتیک ندارند
رای سلبی، تحکیم جمهوری اسلامی است و اثر اصلاحی ندارد	---
تحریم انتخابات به مثابه کنشی مقابله جویانه با نظام جمهوری اسلامی	---

اما نکته مهم این است که از خلال بازنمایی انتخابات ریاست جمهوری، بیشترین تمرکز هر دو رسانه بر نظام جمهوری اسلامی و کارگزاران وابسته به نظام سیاسی بود. هر دو رسانه با اندکی تفاوت در عبارات و مفاهیم «نظام جمهوری اسلامی» ایران را نظامی «خشونت طلب»، «بنیادگرا»، «سرگوبگر»، «جنایتکار»، «ناقص حقوق بشر» و «ناقص حقوق زنان» معرفی و از طرفی «نظامی بحران زده» که درگیر انواع بحران‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی ست توصیف کرده‌اند. این در حالی است که خود را مدافع حقوق شهروندی، مدافع آزادی و حقوق بشر، حامی دموکراسی و ضدخشونت معرفی کرده‌اند. آنها در چارچوب گفتمانی لیبرال دموکراسی تصویری مثبت و ایدئال از خود ارائه داده‌اند و در مقابل «دیگری» را متناسب به ارزش‌ها و صفاتی کرده‌اند که مغایر با دموکراسی و لیبرالیسم غربی است.

اما تبیین دقیق‌تر گفتمان هر دو رسانه نشان می‌دهد که چارچوب گفتمانی «شرق‌شناسی» و توسل به «هراس اخلاقی» دو منبع مهم بازنمایی انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ و متعاقب آن نظام سیاسی ایران در هر دو رسانه بوده است. تارنمای صدای آمریکا و یورونیوز به عنوان رسانه‌هایی که به نوعی گفتمان غربی را نمایندگی می‌کنند، در چارچوب گفتمان شرق‌شناسی و بر مبنای دوانگاری‌های متضاد، تصویری از جمهوری اسلامی ایران بر ساخته‌اند که از یک طرف تضعیف‌کننده و مخدوش‌کننده نظام سیاسی ایران و از طرفی تحکیم‌کننده گفتمان غربی‌ها باشد. کلیشه‌هایی چون «خشونت طلبی»، «ضدیت با زنان»، «مردسالاری»، «بنیادگرایی»، «جنایت» و ... کلیشه‌های شرق‌شناسانه‌ای هستند که بار دیگر در این رسانه‌ها بازتولید شده‌اند تا هرچه بیشتر از انتخابات و نظام سیاسی ایران اعتبارزدایی کند.

از طرفی کلیشه‌های شرق‌شناسانه و تصویر اهریمنی و تهدیدگونه از جمهوری اسلامی ایران نوعی توسل به گفتمان هراس اخلاقی است. این توسل به هراس و تصویر هراس‌انگیز از نظام سیاسی ایران ضمن اینکه در خدمت مواضع گفتمانی غربیان است، زمینه کنش‌گری سیاسی در برابر نظام سیاسی ایران را فراهم می‌کند. به این معنا که می‌تواند در خدمت تحریم انتخابات و ترغیب افراد به عدم شرکت در انتخابات قرار گیرد. ایجاد هراس از پدیده‌ها می‌تواند از سر خیرخواهی یا در جهت مقاصد سیاسی افراد، گروه‌ها و دولت‌ها باشد. بر این اساس آمریکا و اروپا، گرچه خود را به عنوان حافظان دموکراسی و حقوق بشر می‌دانند، لیکن سیاست‌های عملی آنها گواه آن است که آنها همه ابزارها را در خدمت بسط سیاست‌ها و منافع اقتصادی و ایدئولوژیک خود به کار می‌گیرند. بنابراین اهریمن‌نمایی و هراس‌افکنی از دیگران را می‌توان بخشی از سیاست رسانه‌ای آن‌ها در جهت اهداف و مقاصد سیاسی‌شان دانست.

اما نکته پایانی این است که چنین بازنمایی‌هایی در رسانه‌های غربی فارسی‌زبان در خلأ شکل نگرفته و افشای گفتمان پنهان و سیاست بازنمایی آن‌ها به معنای نادیده گرفتن بحران‌ها و مشکلات داخلی نیست، مهم آن است که رسانه‌های رسمی نظیر صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، اگر به جای سیاست مناسب خبری در قبال مسائل داخلی و خارجی، دست به همان منطق کلیشه‌ساز و دوگانه‌ساز غربی بزنند، نمی‌تواند در جهان متکثر رسانه‌ای مخاطبان فعال را اقناع کند. لذا به عقیده نگارندگان پایبندی به اصول حرفه‌ای خبر، عدم تقلیل پدیده‌ها به وجوه مثبت یا منفی و بازتاب دغدغه‌ها و نگرانی‌های مردم می‌تواند به تقویت موضع گفتمانی رسانه‌های رسمی و داخلی کمک کند.

یادداشت‌ها

1. Representation
3. Self
5. Michel Foucault
7. Eagleton
9. Hill
11. Farming
13. Gamson
15. Joseph N. Cappella
17. Entman
19. Orientalism
21. Izadi
23. self-orientalism
25. Stanley Cohen
27. Van Diik
29. Frankford and Nechmias
2. Discours
4. Other
6. Hall
8. Watson
10. Van Diik
12. Street
14. Modigliani
16. Kathleen Hall Jamieson
18. Claes
20. Edward Said
22. Saghaye-Biria
24. moral panic
26. Discourse analysis
28. Fairclough

کتابنامه

- ۱) استریت، جان (۱۳۸۴). *رسانه‌های فراگیر، سیاست و دموکراسی*، ترجمه حبیب‌الله فقیهی‌نژاد، تهران: موسسه انتشاراتی روزنامه ایران.
- ۲) بدخشان‌راز، داوود (۱۳۹۶). «تأثیر بخش خبری ۲۰:۳۰ شبکه دوم سیما بر مشارکت مردمی در انتخابات ریاست جمهوری و شورای شهر تهران در اردیبهشت ۹۶»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق.
- ۳) بروجردی علوی، مهدخت؛ دهقان، مجید (۱۳۹۲). «تحلیل گفتمان انتخابات یازدهمین دوره ریاست جمهوری در برنامه اتاق خبر تلویزیون «من و تو»»، *فصلنامه مطالعات انتخابات*، ۲ (۶۵ و ۶۶)، ۱۷۱-۱۹۶.
- ۴) بشیر، حسن؛ طاهری، سید حمید (۱۳۹۲). «بازنمایی دهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران در رسانه‌های غرب»، *فصلنامه مطالعات انتخابات*، ۲ (۳)، ۵۱-۸۰.
- ۵) بیچرانلو، عبدالله (۱۳۹۱). «بازنمایی ایران و ایرانیان در هالیوود»، *پژوهش‌های ارتباطی*، ۱۹ (۷۱)، ۳۹-۶۸.
- ۶) تارنمای انگلیسی صدای آمریکا (۲۰۲۱). <https://www.insidevoa.com/p/5831.html>: بازیابی ۲۶ خرداد ماه ۱۴۰۰.
- ۷) تارنمای انگلیسی یورونیوز (۲۰۲۱). <https://www.euronews.com/about>: بازیابی ۲۶ خرداد ماه ۱۴۰۰.
- ۸) سعید، ادوارد (۱۳۸۴). *شرق‌شناسی*، ترجمه عبدالرحیم گواهی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ۹) صفوی، یحیی؛ کریمی پاشاکی، سجاد؛ خلخالی، سعیدرضا (۱۳۹۲). «تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر سازماندهی سیاسی فضای یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران»، *فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی - امنیتی دانشگاه جامع امام حسین (علیه‌السلام)*، ۲ (۲)، ۱۰۱-۱۲۶.
- ۱۰) فرامرزیانی، سعید؛ فرامرزیانی، پروانه (۱۳۹۲). «بررسی گفتمان‌های روانی و تبلیغاتی متون خبری پایگاه‌های بی‌بی‌سی فارسی و رادیو فردا را درباره انتخابات یازدهمین دوره ریاست جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه مطالعات انتخابات*، ۲ (۶۵ و ۶۶)، ۱۹۷-۲۲۲.
- ۱۱) فرانکفورد، چاوا؛ نجمیاس، دیوید (۱۳۸۱). *روش پژوهش در علوم اجتماعی*، ترجمه فاضل لاریجانی و رضا فاضل، تهران: انتشارات سروش.

- ۱۲) فرقانی، محمد مهدی (۱۳۸۲). *راه دراز گذار*، تهران. نشر فرهنگ و اندیشه.
- ۱۳) فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). *تحلیل انتقادی گفتمان*، ترجمه رضا ذوقدارمقدم، محمدجواد غلامرضاکاشی، فاطمه شایسته‌پیران، پیروز ایزدی، شعبانعلی بهرام‌پور، محمود نیستانی و رامین کریمیان، تهران: مرکز مطالعات رسانه‌ها.
- ۱۴) کاویانی‌راد، مراد (۱۳۹۳). «پراکنش فضایی مشارکت در یازدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری»، فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۷ (۶۳)، ۳۷-۶۲.
- ۱۵) گیویان، عبدالله؛ سروی زرگر، محمد (۱۳۸۸). «بازنمایی ایران در سینمای هالیوود»، *تحقیقات فرهنگی ایران*، ۲ (۸)، ۱۴۷-۱۷۸.
- ۱۶) محسنیان‌راد، مهدی (۱۳۷۴). *ارتباط شناسی*، تهران: انتشارات سروش.
- ۱۷) مسعودی، امیدعلی (۱۳۹۷). «پژوهشی برای تبیین تعریف خبر در روزنامه‌نگاری»، *فصلنامه علوم خبری*، ۷ (۲۸)، ۳۷-۴۶.
- ۱۸) معتمدنژاد، کاظم؛ مهدی‌زاده، سیدمحمد (۱۳۸۵). «بازنمایی ایران در مطبوعات غرب: تحلیل انتقادی گفتمان «نیویورک تایمز»، «گاردین»، «لوموند» و «دی ولت»»، *فصلنامه علوم اجتماعی*، ۱۳ (۳۶)، ۱-۳۶.
- ۱۹) معتمد نژاد، کاظم (۱۳۸۲). *روزنامه‌نگاری*، تهران: مرکز نشر سپهر.
- ۲۰) مهدی‌زاده، سید محمد (۱۳۸۳). «بازنمایی ایران در مطبوعات غرب: تحلیل انتقادی گفتمان «نیویورک تایمز»، «لوموند» و «دی ولت»»، رساله دکتری، دانشکده علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبایی تهران.
- ۲۱) مهدی‌زاده، سید محمد (۱۳۸۷). *رسانه‌ها و بازنمایی*، تهران: مرکز مطالعات و توسعه رسانه‌ها.
- ۲۲) نوری ممرآبادی، علی؛ رزمجو، علی‌اکبر؛ نظری، هادی (۱۳۹۸). «مقایسه گفتمان خبری بی‌بی‌سی فارسی و صدای آمریکا درباره پنجمین دوره انتخابات مجلس خبرگان رهبری»، *فصلنامه مطالعات رسانه‌ای*، ۱۴ (۴۴)، ۳۹-۵۷.
- ۲۳) ون‌دایک، تئون‌آدریانوس (۱۳۸۹). *مطالعاتی در تحلیل گفتمان: از دستور متن تا گفتمان‌کاوی انتقادی*، ترجمه پیروز ایزدی، تهران: دفتر مطالعات توسعه رسانه‌ها.
- ۲۴) ون‌دایک، تئون (۱۳۸۰). *نظرات و ایدئولوژی‌ها در مطبوعات*، ترجمه زهرا حداد و کوثر شهینی. فصلنامه رسانه، ش ۶.

- 25) Cappella, J. N., & Jamieson, K. H. (1997). *Spiral of cynicism: The press and the public good*, New York: Oxford University Press.
- 26) Claes H. De Vreese (2005). "News framing: Theory and typology", *Information Design Journal*, 13(1), 51-62.
- 27) Cohen, Stanley (2002). *Folk Devils and Moral Panics*, (3rd ed.), London: Routledge.
- 28) Eagleton, T, (1991). *Ideology: an introduction*. Verso.
- 29) Entman, R. B. (1993). "Framing: Toward clarification of a fractured paradigm", *Journal of Communication*, 43, 51-58.
- 30) Gamson, W. A., & Modigliani, A (1989). "Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach", *American Journal of Sociology*, 95(1), 1-37.
- 31) Hall, s, ed. (1997), *Representation: cultural representations and signifying practioes*, London: sage.
- 32) Izadi, F., & Saghaye-Biria, H. (2007), "A discourse analysis of elite American newspaper editorials: The case of Iran's nuclear program", *Journal of Communication Inquiry*, 31(2), 140-165.
- 33) Van Dijk, T. A. (2015). *Critical Discourse Analysis (New)*. H. Hamilton, D. Schiffrin, D. Tannen (eds.) *Handbook of Discourse Analysis*, Blackwell.
- 34) Watson, James & Hill, Anne (2006). *Dictionary of Media and Communication Studies*, 7th Edition, Hodder Arnold publication.